

Sygn. akt **III AUa 173/23**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z. (poprzednio (...) sp. z o.o. Oddział (...) z siedzibą w Z.)

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

przy udziale : M. D. (1), M. D. (2), G. C., R. B. (1), M. B.

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 22 grudnia 2022 r. sygn. akt IV U 2633/16

- zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II i zasądza od (...) S.A. (...) Zakład w Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 8100 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do zapłaty do dnia zapłaty – tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,
- w pozostałym zakresie apelację oddala,
- zasądza od (...) S.A. (...) Zakład w Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 6075 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

1) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...) na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 18 ust. 1, art. 20 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 81 ust. 1 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. stwierdził, że przychód R. B. (2) określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w (...) sp. z o.o. Oddział (...) z siedzibą w Z. w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy,

określone w umowie o pracę”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł 225,40 zł w marcu 2013 r. i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r.

W uzasadnieniu organ rentowy wywiódł, że wyjazdy, za które ubezpieczony otrzymywał wskazane w sentencji świadczenia, nie były podróżami służbowymi, dlatego świadczenia te nie korzystają ze zwolnienia zawartego w art. 21 ust. 1 pkt 16 ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Wynika to przede wszystkim z tego, że nie jest podróżą służbową wykonywanie pracy (zadań) w różnych miejscach, gdy przedmiotem zobowiązania pracownika jest stałe wykonywanie pracy (zadań) w tych miejscach (a obowiązek świadczenia pracy w tych miejscach wynika z harmonogramu pracy). Celem wyjazdów było wykonywanie uzgodnionej przez strony pracy, a nie wykonanie konkretnego zadania. Ponadto odbywane podróże nie miały charakteru incydentalnego – odbywały się w sposób powtarzalny.

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek (...) sp. z o.o. Oddział (...) z siedzibą w Z. wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

2) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...) pozwany organ rentowy stwierdził, że przychód M. B. określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u odwołującego się płatnika składek w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” oraz „diet zagranicznych”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł po 225,40 zł w każdym z miesięcy od stycznia 2012 r. do marca 2013 r. i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r., razem: 10 437,00 zł. Przychód uzyskany w postaci diet zagranicznych wyniósł – w zależności od miesiąca – kwoty od 136,82 zł do 521,83 zł, razem: 11 781,86 zł.

Organ rentowy wskazał taką samą podstawę prawną i motywy decyzji, jak w przypadku decyzji dotyczącej R. B. (2).

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołujący się podniósł takie same zarzuty i argumentację, jak w odwołaniu od decyzji dotyczącej R. B. (2).

3) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...), pozwany organ rentowy stwierdził, że przychód R. B. (1) określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u odwołującego się płatnika składek w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” oraz „diet zagranicznych”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł po 225,40 zł w każdym z miesięcy od stycznia 2012 r. do marca 2013 r. i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r., razem: 10 437,00 zł. Przychód uzyskany w postaci diet zagranicznych wyniósł – w zależności od miesiąca – kwoty od 114,13 zł do 464,24 zł, razem: 11 701,39 zł.

Organ rentowy wskazał taką samą podstawę prawną i motywy decyzji, jak w przypadku decyzji dotyczącej R. B. (2).

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołujący się podniósł takie same zarzuty i argumentację, jak w odwołaniu od decyzji dotyczącej R. B. (2).

4) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...), pozwany organ rentowy stwierdził, że przychód G. C. określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u odwołującego się płatnika składek w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” oraz „diet zagranicznych”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł po 225,40 zł w każdym z miesięcy od stycznia 2012 r. do marca 2013 r. i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r., razem: 10 437,00 zł. Przychód uzyskany w postaci diet zagranicznych wyniósł – w zależności od miesiąca – kwoty od 115,50 zł do 426,40 zł, razem: 11 519,90 zł.

Organ rentowy wskazał taką samą podstawę prawną i motywy decyzji, jak w przypadku decyzji dotyczącej R. B. (2).

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołujący się podniósł takie same zarzuty i argumentację, jak w odwołaniu od decyzji dotyczącej R. B. (2).

5) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...), pozwany organ rentowy stwierdził, że przychód M. D. (2) określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u odwołującego się płatnika składek w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł po 225,40 zł w każdym z miesięcy od stycznia 2012 r. do marca 2013 r. i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r., razem: 10 437,00 zł.

Organ rentowy wskazał taką samą podstawę prawną i motywy decyzji, jak w przypadku decyzji dotyczącej R. B. (2).

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołujący się podniósł takie same zarzuty i argumentację, jak w odwołaniu od decyzji dotyczącej R. B. (2).

6) Decyzją z 12 lutego 2016 r., znak: (...) pozwany organ rentowy stwierdził, że przychód M. D. (1) określony w części rozstrzygającej decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u odwołującego się płatnika składek w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę”, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne. Przychód uzyskany w postaci wypłaconej przez pracodawcę zryczałtowanej należności wyniósł po 225,40 zł w każdym z miesięcy od stycznia do sierpnia 2012 r., od października 2012 r. do lutego 2013 r., i po 294,00 zł w każdym z miesięcy od kwietnia 2013 r. do marca 2015 r., razem: 9 986,20 zł.

Organ rentowy wskazał taką samą podstawę prawną i motywy decyzji, jak w przypadku decyzji dotyczącej R. B. (2).

W odwołaniu od tej decyzji płatnik składek wniósł o jej zmianę w całości i orzeczenie, że wskazany w niej przychód zainteresowanego z tytułu zatrudnienia u płatnika składek na podstawie umowy o pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Ponadto płatnik wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołujący się podniósł takie same zarzuty i argumentację, jak w odwołaniu od decyzji dotyczącej R. B. (2).

Na podstawie art. 219 k.p.c. sprawy ze wszystkich odwołań połączono celem ich łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

Ubezpieczony R. B. (2) zmarł w toku postępowania w dniu 29 listopada 2016 r. (zaświadczenie z systemu (...) -SAD).

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w sprawie IV U 2633/16 oddalił odwołania i zasądził od (...) S.A. w W., (...) Zakład w Z. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 10 800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Płatnik składek (...) S.A. z s. w W., (...) Zakład w Z. (uprzednio (...) sp. z o.o., (...) Zakład w Z., wcześniej (...) sp. z o.o. Oddział (...) z siedzibą w Z.), zarejestrowana od 27 lipca 2001 r., wykonuje działalność gospodarczą, której przedmiotem jest transport kolejowy.

Na mocy uchwały wspólników z dnia 15 września 2021 r., spółka będąca płatnikiem składek uległa przekształceniu ze spółki z o.o. w spółkę akcyjną.

Zmiana została wpisana do KRS w dniu 1 grudnia 2021 r.

W miesiącach od stycznia 2012 r. do marca 2015 r., płatnik wykonywał w ramach swojej działalności przewóz osób i rzeczy – krajowy, regionalny i wykonywany w połączeniach międzywojewódzkich oraz międzynarodowy, przygraniczny i dalekobieżny. (...) Oddział spółki działał na obszarze województwa (...). Pociągi obsługiwane przez płatnika były uruchamiane na terenie województwa (...), ale przemieszczały się również po terenie innych województw (np. (...)), a także po terenie Niemiec. Płatnik, w związku z umowami zawartymi z województwem (...), świadczył usługi w zakresie kolejowych przewozów pasażerskich poza granicami kraju. Zgodnie z zapisami tych umów pociągi obsługiwane przez pracowników płatnika wyjeżdżały na teren Niemiec, do miejscowości F. oraz F..

W miesiącach od stycznia 2012 r. do marca 2015 r. R. B. (2), M. B., R. B. (1), G. C., M. D. (2) i M. D. (1) byli zgłoszeni do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej z płatnikiem składek, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku: R. B. (2) – maszynisty, M. B., R. B. (1), G. C., M. D. (2), M. D. (1) – kierownika pociągu.

Płatnik wypłacał tym ubezpieczonym, za miesiące od stycznia 2012 r. do marca 2015 r. kwoty świadczenia w postaci „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” i „diety zagranicznych” – w wysokości wynikającej z zaskarżonych decyzji. Diety były wypłacane za czas wyjazdu za granicę kraju.

W podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne, płatnik nie uwzględnił przychodu osiągniętego przez ubezpieczonych w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” ani „diety zagranicznych”.

W spornym okresie u płatnika obowiązywały następujące układy zbiorowe pracy:

- Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla pracowników (...) sp. z o.o. z 5 listopada 2004 r. – obowiązujący do 31 października 2012 r.;

- Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla pracowników zatrudnionych u pracodawców działających w (...) sp. z o.o. z 21 maja 2012 r. – obowiązujący od 1 listopada 2012 r.

Określając zasady wynagradzania pracowników i inne świadczenia, (...) z 5 listopada 2004 r. stanowił w § 30, że z tytułu podróży służbowej pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży w wysokości i na zasadach określonych odrębnymi przepisami, z zastrzeżeniem ust. 2 (ust. 1).

Kierownikom pociągu, konduktorom, konduktorom rozdawcom bagażu, starszym maszynistom pojazdów trakcyjnych, maszynistom pojazdów trakcyjnych oraz pomocnikom maszynistów pojazdów trakcyjnych, którzy wyrażą pisemną zgodę przysługuje zryczałtowana należność z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy określone w umowie o pracę, na zasadach i w wysokości określonych w ust. 3-8 (ust. 2).

Zryczałtowana należność przysługuje: w pełnej wysokości – za miesiąc, w którym pracownik przepracował co najmniej 4 zmiany; w wysokości 1/14 za każdą zmianę – za miesiąc, w którym pracownik przepracował od jednej do trzech zmian (ust. 3).

Za miesiąc, w którym pracownik – bez względu na przyczynę nieobecności – nie przepracował żadnej zmiany, zryczałtowana należność nie przysługuje (ust. 4).

Wysokość zryczałtowanej należności stanowi iloczyn wynikający z pomnożenia 14 zmian przez sumę połowy diety i ryczałtu na pokrycie kosztów dojazdów środkami komunikacji miejscowej (ust. 5).

Zryczałtowana należność wzrasta stosownie do wzrostu wartości diety (ust. 6).

W dniu wejścia w życie Układu zryczałtowana należność z tytułu wyjazdów służbowych wynosiła 205,80 zł miesięcznie (ust. 7).

Pracownikowi nie przysługują należności na pokrycie kosztów podróży, o których mowa w ust. 1, za miesiąc, za który otrzymał wypłatę zryczałtowanej należności, w wysokości określonej w ust. 3 (ust. 8).

Załącznik nr 14 do (...) z 5 listopada 2004 r. określał zasady przyznawania posiłków regeneracyjno-wzmacniających.

Zgodnie z jego postanowieniami, posiłek regeneracyjno-wzmacniający wydawany jest w okresie od 1 listopada danego roku do 31 marca następnego roku pracownikom wykonującym przez minimum 4 godziny dziennie prace na otwartej przestrzeni oraz w wiatkach i halach nie posiadających ogrzewania, a także w pomieszczeniach pracy, w których temperatura jest niższa niż 14°C (ust. 1 pkt 1-2).

Na zasadach określonych w ust. 1 posiłek regeneracyjno-wzmacniający przysługuje także pracownikom wykonującym czynności: kierownika pociągu, konduktora, konduktora rozdawcy bagażu, pod warunkiem zatrudnienia na tych stanowiskach (ust. 2).

Posiłek regeneracyjno-wzmacniający wydawany jest w okresie całego roku pracownikom wykonującym przez minimum 4 godziny dziennie prace:

- 1) przy obsłudze suwnic sterowanych z kabiny i zdalnie sterowanych;
- 2) przy obsłudze podnośników i platform hydraulicznych;
- 3) przy obsłudze żurawi wieżowych i samojezdnych;
- 4) nastawniczego, ustawiacza, manewrowego, dyżurnego ruchu oraz rewidenta taboru;
- 5) przy obsłudze urządzeń ciśnieniowych podlegających pełnemu dozorowi technicznemu;
- 6) przy materiałach łatwopalnych, środkach toksycznych i materiałach biologicznie zakaźnych – tj. formowaniu i wymianie akumulatorów, przy odkażaniu i myciu wagonów, przy obsłudze stacji paliw płynnych;
- 7) przy ochronie przesyłek oraz wartości pieniężnej (ust. 3).

Na zasadach określonych w ust. 3 posiłek regeneracyjno-wzmacniający przysługuje także pracownikom wykonującym czynności: starszego maszynisty pojazdu trakcyjnego, maszynisty pojazdu trakcyjnego, pomocnika maszynisty pojazdu trakcyjnego i kierowcy lokomotywki spalinowej, pod warunkiem zatrudnienia na tych stanowiskach (ust. 4).

Posiłek regeneracyjno-wzmacniający wydawany jest w postaci jednego dania gorącego dziennie. Przy braku możliwości wydawania posiłków w takiej postaci, ze względów organizacyjnych bądź z uwagi na rodzaj wykonywanej przez pracownika pracy, pracodawca zapewnia korzystanie z posiłków w punktach gastronomicznych lub przyrzadzanie posiłków przez pracownika we własnym zakresie z otrzymanych produktów (ust. 6).

Posiłek regeneracyjno-wzmacniający przysługuje wyłącznie w dniach wykonywania prac wymienionych w ust. 1-4 (ust. 7).

Określając zasady wynagradzania pracowników i inne świadczenia, (...) z 21 maja 2012 r. stanowił w § 31, że z tytułu podróży służbowej pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży w wysokości i na zasadach określonych odrębnymi przepisami, z zastrzeżeniem ust. 2 (ust. 1).

Kierownikom pociągu, konduktorom, starszym maszynistom pojazdów trakcyjnych, maszynistom pojazdów trakcyjnych oraz pomocnikom maszynistów pojazdów trakcyjnych, którzy wyrażą pisemną zgodę przysługuje zryczałtowana należność z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy określone w umowie o pracę, na zasadach i w wysokości określonych w ust. 3-8 (ust. 2).

Zryczałtowana należność przysługuje: w pełnej wysokości – za miesiąc, w którym pracownik przepracował co najmniej 4 zmiany; w wysokości 1/14 za każdą zmianę – za miesiąc, w którym pracownik przepracował od jednej do trzech zmian (ust. 3).

Za miesiąc, w którym pracownik – bez względu na przyczynę nieobecności – nie przepracował żadnej zmiany, zryczałtowana należność nie przysługuje (ust. 4).

Wysokość zryczałtowanej należności stanowi iloczyn wynikający z pomnożenia 14 zmian przez sumę połowy diety i ryczałtu na pokrycie kosztów dojazdów środkami komunikacji miejscowej (ust. 5).

Zryczałtowana należność wzrasta stosownie do wzrostu wartości diety (ust. 6).

W dniu wejścia w życie Układu zryczałtowana należność z tytułu wyjazdów służbowych wynosiła 225,40 zł miesięcznie (ust. 7).

Pracownikowi nie przysługują należności na pokrycie kosztów podróży, o których mowa w ust. 1, za miesiąc, za który otrzymał wypłatę zryczałtowanej należności, w wysokości określonej w ust. 3 (ust. 8).

W uzasadnionych przypadkach pracodawca może: przyznać prawo do zryczałtowanej należności z tytułu podróży służbowych innym grupom zawodowym niż wymienione w ust. 2; zwrócić udokumentowane koszty dojazdów związane z badaniami lekarskimi i szkoleniami, o których mowa w § 41 ust. 3 pkt 1 i 2; zwrócić udokumentowane koszty przejazdów międzymiastowych w zmianie roboczej wynikających z jej organizacji pracy (ust. 9 pkt 1-3).

Zryczałtowana należność z tytułu podróży służbowych przysługuje tylko w przypadku zatrudnienia pracownika w pełnym wymiarze czasu pracy (ust. 10).

Regulamin premii stałej z 1 listopada 2012 r. wprowadzono w celu wypłaty rekompensaty dotychczasowych składników wynagrodzenia, takich jak: dodatek za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, uciążliwych lub niebezpiecznych; dodatek za jednoosobową obsługę trakcyjną; posiłki regeneracyjno-wzmacniające – które od 1 listopada 2012 r. przestały być wypłacane jako składnik wynagrodzenia, lecz jako premia stała (§ 1).

Regulamin stosuje się do stanowisk: drużyny konдукtorskie, drużyny trakcyjne i innych (§ 3).

Dla pracowników drużyn konдукtorskich ustala się premię stałą w wysokości 60,44 zł jako rekompensatę za warunki uciążliwe oraz posiłki regeneracyjno-wzmacniające. Dla pracowników drużyn trakcyjnych ustala się premię stałą w wysokości 710,81 zł jako rekompensatę za jednoosobową obsługę trakcyjną, warunki szkodliwe dla zdrowia i posiłki regeneracyjno-wzmacniające (§ 4).

Premia ma charakter regulaminowy, wypłacana jest za okres miesięczny (§ 9).

W praktyce zatrudnienie pracowników wykonujących w pracę w pociągach, w tym ubezpieczonych, przebiegało na następujących zasadach.

W umowach o pracę pracownicy mieli wskazane miejsca świadczenia pracy, określone jako konkretna miejscowość, w której mieści się tzw. gniazdo drużyny konдукtorskiej lub trakcyjnej. Nie wskazywano żadnego innego obszaru jako miejsca świadczenia pracy.

W miejscowościach będących gniazdami pracownicy przygotowywali, przekazywali lub odstawiali pociągi.

Początek trasy wyglądał tak, że pracownicy w celu wykonywania swoich obowiązków, stawiali się w miejscu pracy w gnieździe, zgłaszali się do dyspozytora, kontrolowano ich trzeźwość, zapoznawali się z teczką zarządzeń, dotyczącą przebiegu pracy, pobierali kartę pracy. Następnie udawali się do pojazdu.

Obowiązki drużyn trakcyjnych i konдукtorskich wykonywane w gnieździe polegały na przygotowywaniu pociągu do trasy, sprawdzaniu stanu pociągu przy przekazaniu i odstawianiu.

Pracownicy, w zależności od zakresu swoich obowiązków, sprawdzali stan składu, dokumentację, wykonywali czynności przygotowawcze do podróży i po zakończeniu podróży sprawdzali, czy pociąg jest gotowy do dalszej drogi, uzupełniali płyny, robili przegląd maszyny, odstawiali pociąg na odpowiedni tor, przyprowadzali pojazd z peronu, uruchamiali i ogrzewali skład, sprawdzali czystość itp.

Obowiązki związane z odstawianiem lub przygotowaniem pociągu do drogi wykonywane w miejscu oznaczonym jako gniazdo trwały średnio od godziny do półtorej godziny, czynności związane z przejmowaniem pociągu mogły trwać krócej, około pół godziny. W okresie zimowym przygotowywanie mogło trwać dłużej ze względu na dłuższy czas ogrzewania pociągu.

Następnie pracownicy wyjeżdżali w trasę i większą część czasu pracy spędzali w pociągu.

Każdy pracownik otrzymywał na tydzień przed rozpoczęciem miesiąca miesięczny harmonogram czasu pracy, który zawierał numery służb, określające trasy. Do harmonogramu dołączano legendę. Trasa i czas służby były ściśle określone, narzucone przez Urząd Marszałkowski. Pracownicy musieli znać przydzielony im szlak. Do wykonywanej trasy dochodziła konieczność dodatkowych czynności, np. tankowanie w dwóch gniazdach, kostrzyńskim i (...). Rozkład jazdy zmieniał się co roku, przeważnie w połowie grudnia. Ponadto mogły wystąpić sporadyczne zmiany w zależności od okoliczności, wypadków itp., np. dwa razy w roku.

Stosowano zasadę, zgodnie z którą pracownik zawsze zaczynał i kończył, po odbyciu trasy, pracę w danej miejscowości. Musiał wrócić do tej miejscowości w ciągu 12 godzin.

Druki poleceń wyjazdu służbowego wystawiano tylko przy wyjazdach zagranicznych.

Ubezpieczona M. B., zatrudniona na stanowisku kierownika pociągu, wykonywała pracę na powyższych zasadach.

W umowie o pracę wskazane miał miejsce pracy – stacja R..

Po przyjeździe do pracy zgłaszała się do dyspozytora, zapoznawała z bieżącymi zarządzeniami, pobierała narzędzia, przyjmowała pociąg, sprawdzała oznakowanie składu, sporządzała wykaz składu, sprawdzała stan czystości, niezbędnych środków i sprzętu, sporządzała dokumentację, przeprowadzała próbę hamulca, sprawdzała łączność. Czynności te zajmowały godzinę lub dłużej.

Po powrocie z trasy zdanie pociągu wiązało się z oddaniem dokumentacji, sprawdzeniem stanu składu i odnotowaniem go, rozliczeniem się ze sprzętu. Czynności te zajmowały około godziny.

Poza tym pracę wykonywała w trasie – w pociągu.

Na wyjazdy zagraniczne otrzymywała druki poleceń wyjazdu służbowego.

Ubezpieczony R. B. (1), zatrudniony na stanowisku kierownika pociągu, wykonywał pracę na powyższych zasadach.

W umowie o pracę wskazane miał miejsce pracy – R..

Po przyjeździe do pracy ubezpieczony zgłaszał się dyspozytorowi, po czym przystępował do przejęcia pociągu. Wypełniał dokumentację, pobierał radiotelefon, uruchamiał terminal do sprzedaży biletów, sprawdzał stan i czystość składu. Czynności te trwały około 30-35 minut.

Po powrocie z trasy ubezpieczony podpisywał i zdawał wykaz pracy i dokumentację pociągową, sprawdzał czy wszystko jest zgodne z wykazem, oddawał radiotelefon, zamykał zmianę w terminalu, rozliczał się z utargu. Czynności te trwały około 20 minut.

Poza tym wykonywał pracę w trasie – w pociągu.

Na wyjazdy zagraniczne otrzymywał druki poleceń wyjazdu służbowego.

Ubezpieczony G. C., zatrudniony na stanowisku kierownika pociągu, wykonywał pracę na powyższych zasadach.

W umowie o pracę wskazane miał miejsce pracy – stacja R..

Po przyjeździe do pracy przyjmował skład, sporządzał dokumentację, obliczał ciężaru składu i hamowania, sprawdzał stan sprzętu i urządzeń, oznakowanie, wyposażenie i czystość. Czynności te zajmowały około godziny.

Po przyjeździe z trasy pociąg był zdawany, ubezpieczony sprawdzał, czy nie wystąpiły uszkodzenia lub ubytki, opisywał to w dokumentacji. Czynności te trwały około godziny.

Poza tym wykonywał pracę w trasie – w pociągu.

Na wyjazdy zagraniczne otrzymywał druki poleceń wyjazdu służbowego.

Ubezpieczony M. D. (1), zatrudniony na stanowisku kierownika pociągu, wykonywał pracę na powyższych zasadach.

W umowie o pracę wskazane miał miejsce pracy – M., potem G. W., następnie K.

Przed wyruszeniem w trasę ubezpieczony meldował się u dyspozytora, pobierał radio i wykaz pracy, podpisywał książkę służb, zapoznawał się z zarządzeniami, pobierał rozkład jazdy. Ponadto przyjmował skład – przeprowadzał próbę hamulca, sprawdzał czystość i stan techniczny składu, wyposażenie. Czynności te zajmowały około 25 minut.

Po powrocie z trasy ubezpieczony czekał na wyjście podróżnych, sprawdzał stan techniczny składu, czy nie nastąpiły uszkodzenia, braki, zabezpieczał rzeczy zostawione przez podróżnych, czekał na rewidenta, zdawał wyposażenie i rozliczał się z utargu. Czynności te zajmowały około 20 minut.

Poza tym wykonywał pracę w trasie – w pociągu.

Ubezpieczony M. D. (2), zatrudniony na stanowisku kierownika pociągu, wykonywał pracę na powyższych zasadach.

Ubezpieczony R. B. (2), zatrudniony na stanowisku maszynisty, wykonywał pracę na powyższych zasadach.

Do końca października 2012 r., tj. gdy obowiązywał (...) z 5 listopada 2004 r., osobom zatrudnionym w sekcjach Z. i G. W.. na stanowisku kierownika pociągu/konduktora i na stanowisku maszynisty przysługiwały posiłki regeneracyjno-wzmacniające.

Zgodnie z aneksem nr (...) z 10 listopada 2011 r. do regulaminu pracy, posiłek regeneracyjno-wzmacniający przysługiwał maszynistom przez cały rok, a kierownikom pociągu/konduktorom w okresie zimowym.

Ubezpieczeni w poszczególnych miesiącach, zależnie od swojej woli, korzystali z posiłków regeneracyjno-wzmacniających.

Odpłatność pracownika za posiłek regeneracyjno-wzmacniający wynosiła 40 % wartości tego posiłku.

Następnie, od kiedy zaczął obowiązywać (...) z 21 maja 2012 r. i regulamin premii stałej z 1 listopada 2012 r., tj. od początku listopada 2012 r., dotychczasowe świadczenia zastąpiono świadczeniem pieniężnym nazwanym premią stałą, mającym rekompensować dotychczasowe składniki wynagrodzenia w postaci posiłków regeneracyjno-wzmacniających (§ 1 regulaminu premii stałej).

Regulamin premii stałej stosowało się do stanowisk: drużyny konduktorskie, drużyny trakcyjne, utrzymanie i naprawy wagonów, obsługa i utrzymanie taboru trakcyjnego, ustawiacz, manewrowy, kasjerzy biletowi, informatorzy, administracja, pozostali pracownicy (§ 3).

Ubezpieczeni korzystali lub mogli korzystać z ww. świadczeń.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy wydał zaskarżony wyrok.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd I instancji wskazał, że okoliczność śmierci w toku postępowania R. B. (2), czyli osoby, która się nie odwoływała, a której praw i obowiązków dotyczy jedna z zaskarżonych w niniejszej sprawie decyzji (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.), pozostała bez wpływu na dalszy tok postępowania.

W tej kwestii Sąd Okręgowy podzielił w pełni stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2017 r. (sygn. akt II UK 360/16), w uzasadnieniu którego szeroko omówiono skutki śmierci „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” w sprawie z odwołania płatnika składek przeciwko organowi rentowemu.

W dalszej części uzasadnienia Sąd I instancji podkreślił, że przedmiot sporu sprowadza się do zagadnienia, czy świadczenia pieniężne, wypłacone ubezpieczonym przez płatnika składek, nazwane „zryczałtowaną należnością z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” oraz „dietami zagranicznymi”, w okresach i wysokościach podanych w zaskarżonych decyzjach, stanowią przychód podlegający oskładkowaniu.

Okolicznością niesporną był sam fakt wypłaty oraz wysokość świadczeń, którą organ rentowy określił, przyjmując kwoty rzeczywiście wypłacone przez płatnika składek na podstawie kart wynagrodzeń pracowników.

Następnie Sąd Okręgowy podał, że zgodnie z treścią art. 18 ust. 1 oraz art. 20 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.), podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracownika jest przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągniany u pracodawcy z tytułu pozostawania w stosunku pracy, z wyłączeniami ujętymi w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania postawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1949 ze zm.).

Natomiast na mocy art. 81 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2561 ze zm.), do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, z zastrzeżeniem ust. 5, 6 i 10 (przy czym ust. 6 stanowi, iż podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, potrąconych przez płatników ze środków ubezpieczonego, zgodnie z przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych).

Z punktu widzenia niniejszej sprawy istotny jest przepis § 2 ust. 1 pkt 15 powołanego wyżej rozporządzenia, który wyłącza z podstawy wymiaru składek przychody w postaci diet i innych należności z tytułu podróży służbowej pracownika – do wysokości określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju, z zastrzeżeniem punktu 17.

Stosownie do art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2647 ze zm., zwanej dalej: ustawą o PIT), przychód, którego źródłem jest stosunek pracy, obejmuje – jak stanowi art. 12 ust. 1 tej ustawy – wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze lub ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Podkreślił, że z treści art. 11 ust. 1 ustawy o PIT wynika zasada, zgodnie z którą przychodem są otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń. Według regulacji zawartej w przytoczonym przepisie, aby pieniądze i wartości pieniężne mogły być traktowane jako przychód, wystarczy, by były one postawione do dyspozycji podatnika, natomiast żeby świadczenia w naturze i inne nieodpłatne świadczenia były uznane za przychód, konieczne jest otrzymanie tych świadczeń.

Otrzymanie świadczenia, jako realne przysporzenie, przejawia się w przyroście majątku podatnika.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy oraz mając na względzie całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego – w ocenie Sądu I instancji – należało uznać, że otrzymywane przez ubezpieczonych sporne świadczenia w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach stanowią ich przychód, który nie podlega wyłączeniu z oskładkowania.

Po pierwsze, sporne świadczenia nie są należnościami z tytułu podróży służbowej w rozumieniu przepisów prawa pracy, a więc nie są świadczeniami objętymi wyłączeniem, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 15 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania postawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Zgodnie z art. 77⁵ § 1 k.p., pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową.

W ugruntowanym i aktualnym orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że pracę w ramach delegacji (podróży służbowej) wyróżnia sporadyczność i przemijający czas trwania delegowania oraz wykonywanie konkretnie określonego zadania poza siedzibą pracodawcy lub stałym miejscem pracy.

Oparte na poleceniu służbowym wykonywanie pracy poza ustalonym w umowie miejscem musi mieć charakter wyjątkowy, co charakteryzuje się incydentalnością i – co do zasady – krótkotrwałością takiej zmiany miejsca pracy (wyrok SA we Wrocławiu z 12.09.2019 r., sygn. akt III AUa 472/2019).

Tak więc podróż służbową charakteryzuje jej odbywanie, po pierwsze – poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy lub poza stałym miejscem pracy, po drugie – na polecenie pracodawcy, po trzecie – w celu wykonania określonego przez pracodawcę zadania, przy czym wszystkie te cechy muszą wystąpić łącznie (wyrok SN z 15.01.2019 r., sygn. akt II UK 474/17).

Nadto Sąd I instancji wskazał, że w niniejszej sprawie ubezpieczeni w zasadzie stale wykonywali pracę w podróży, a nie podróżowali w celu wykonania incydentalnego zadania służbowego, stąd ich podróże nie były tymi, o których mowa w art. 77⁵ § 1 k.p. Sporne świadczenia nie są więc też tymi, do których prawo wykreowane jest tym przepisem.

Ubezpieczeni byli zatrudnieni na stanowisku kierownika pociągu lub maszynisty. Ich normalny tok pracy polegał na tym, że stawiali się w tzw. gnieździe (miejscu oznaczonym w umowach o pracę jako miejsce pracy), przygotowywali się do pracy, następnie przygotowywali pociąg do drogi i ruszali w trasę. Ich praca polegała następnie na przemieszczaniu się pociągiem, aż do momentu zjazdu do gniazda i wykonania czynności przygotowawczych przy zdawaniu składu.

Proporcje związane z podziałem obowiązków na te „na miejscu” i „w trasie” były takie, że przemieszczanie się stanowiło istotę obowiązków zarówno kierownika pociągu, jak i maszynisty i zajmowało zdecydowaną większość czasu każdego dnia pracy.

Praca ubezpieczonych ze swojej istoty polegała więc na stałym przemieszczaniu się po szlaku, a zatem nie można przyjąć, by ich obowiązki w tym zakresie były incydentalne ani że miejscem pracy faktycznie było wyłącznie tzw. gniazdo. Oznacza to, że miejsce pracy było w umowach określone fikcyjnie.

Praca kierowników pociągów oraz maszynistów nie była też wykonywana na konkretne polecenie odbycia danej podróży. Trasa i czas służby były narzucone harmonogramem, obejmującym cały miesiąc, otrzymywanym na tydzień przed rozpoczęciem miesiąca. Nie można uznać miesięcznego harmonogramu pracy za indywidualne polecenie wyjazdu służbowego. Harmonogram określał stałą, podstawową pracę, którą na co dzień wykonywali ubezpieczeni. Druki poleceń wyjazdu służbowego wystawiano zresztą tylko przy wyjazdach zagranicznych.

Przy czym nawet w przewozy zagraniczne, na które wystawiano delegacje, były wykonywane na ogólnych zasadach, tzn. wynikały z harmonogramu miesięcznego. Oznacza to, że delegacje nie stanowiły odrębnych, nieprzewidzianych poleceń służbowych (poza sytuacjami, w których następowała nieprzewidziana zmiana w harmonogramie), ale stały, z góry zaplanowany element trasy danego pracownika.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie jest trafną argumentacją, że skoro ubezpieczeni zaczynali i kończyli pracę w danym punkcie, to punkt ten jest ich stałym miejscem pracy. Otóż pracę ubezpieczeni wykonywali na stałe w pojeździe, który się przemieszczał po określonym, w istocie trwale ustalonym obszarze, niezależnie od zmienności tras.

Ich wyjazdy wpisane były w charakter wykonywanej pracy, której rodzaj został określony umową o pracę. Wyjazdy te wynikały z charakteru wykonywanej przez płatnika składek działalności gospodarczej w zakresie transportu osób i rzeczy oraz potrzeby zapewnienia ruchu pociągów na trasach zgodnie z rozkładem jazdy narzuconym przez Urząd Marszałkowski.

W judykaturze dokonuje się wyraźnej dystynkcji między pracownikami odbywającymi nietypowe podróże służbowe, a pracownikami wykonującymi pracę w ramach delegacji (podróży służbowej) ze względu na sporadyczność i przemijający czas trwania wysłania oraz wykonywanie konkretnie określonego zadania (wyrok SN z 03.12.2009 r., sygn. akt II PK 138/09 i z 09.02.2010 r., sygn. akt II PK 57/09).

Jeżeli zgodnie z wolą stron stosunku pracy zobowiązanie pracownicze (istota obowiązków pracowniczych) polega na wykonywaniu ich na geograficznie określonym obszarze, to stałym miejscem pracy w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. jest ten obszar (wyrok SN z 16.07.2009 r., sygn. akt II UK 114/09).

Podsumowując Sąd I instancji podał, że ubezpieczeni wykonując stale powierzone im obowiązki pracownicze, nie odbywali typowej podróży służbowej (tzw. delegacji), a byli pracownikami „mobilnymi”.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w sprawie o tożsamym przedmiocie, pomiędzy tym samym płatnikiem i organem rentowym, rozpatrywanej przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze, o sygn. akt IV U 2518/16, sąd, mając na względzie dysproporcje w zakresie ustawowo gwarantowanych uprawnień różnych grup zawodowych pracowników „mobilnych” w związku z odbywanym przez nich podróżami, postanowieniem z 22 grudnia 2017 r. zwrócił się na podstawie art. 193 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 77⁵ § 1 k.p. z art. 2, art. 24, art. 20, 22 oraz 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Postanowieniem z 2 kwietnia 2019 r., sygn. akt P 5/18, Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie, jednak w uzasadnieniu postanowienia ujął istotną dla rozstrzygnięcia sprawy ocenę prawną.

Przede wszystkim Trybunał podkreślił, że jeżeli określony, ustalony w praktyce, sposób rozumienia treści normatywnej utrwalił się, a zwłaszcza znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzeczeniach Sądu Najwyższego lub NSA, należy uznać, że przepis ma taką właśnie treść, jaką odnalazły w nim te najwyższe instytucje sądowe. Jeżeli nastąpiła stabilizacja, przyjmuje się, że kontrola konstytucyjności dotyczyć może przepisu w znaczeniu przyjętym i utrwalonym w procesie wykładni (wyrok TK z 8.07.2014 r., sygn. K 7/13, OTK ZU nr 7/A/2014, poz. 69).

Trybunał wywiódł, że przyjęta w uzasadnieniu uchwały II PZP 11/08 interpretacja pojęcia „podróż służbowa” została podtrzymana w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Zaaprobowane zostało stanowisko, że podróż służbowa ma charakter incydentalny i wyjątkowy na tle obowiązków pracowniczych, odnośnie której to tezy, Trybunał Konstytucyjny obszernie powołał orzecznictwo (str. 17 – 21 uzasadnienia postanowienia z 02.04.2019 r.).

Na tym tle, zdaniem Sądu Okręgowego, nie może budzić wątpliwości, że analizowane w niniejszej sprawie świadczenia, nie mogą być wyłączone z oskładkowania, jako należności z tytułu podróży służbowej.

W dalszej kolejności Sąd I instancji odniósł się do kwestii, czy sporne świadczenia stanowiły przysporzenie majątkowe ubezpieczonych, czy też stanowiły jedynie zrekompensowanie ponoszonych przez nich kosztów związanych z wykonywaną u płatnika pracą.

Problemem konstytucyjny, jaki według Trybunału Konstytucyjnego, pojawił się w niniejszej sprawie, w istocie nie dotyczył bowiem pojęcia podróży służbowej, a rekompensowania kosztów ponoszonych przez pracowników („mobilnych” i „niemobilnych”) w związku z wyjazdami wynikającymi z charakteru wykonywanej pracy, także w sytuacji, gdy te wyjazdy nie mogą być kwalifikowane jako podróż służbowa.

Według Trybunału, konstytucyjnie uzasadnione jest wprowadzenie mechanizmów wynagradzania pracowników, które to mechanizmy uwzględniałyby podwyższone koszty pracy. Dla oceny stawianych przez sąd pytający zarzutów – naruszenia zasady ochrony pracy oraz zasady równości – istotne jest bowiem nie tylko ustalenie, czy pracownicy mobilni mieszczą się w zakresie podmiotowym art. 77⁵ § 1 k.p., ale również, czy istnieje inna podstawa prawna zwrotu podwyższonych kosztów pracy. De facto problemem konstytucyjnym jest ustawowy mechanizm zwrotu wygenerowanych dodatkowych kosztów pracy, nieujętych w wynagrodzeniu pracownika, oraz jego podatkowe i „ubezpieczeniowe” konsekwencje (s. 25 uzasadnienia).

Trybunał uznał też, że świadczenia wypłacane pracownikom w związku z ich wyjazdami na polecenie pracodawcy, niebędącymi jednak „podróżą służbową” w rozumieniu 77⁵ § 1 k.p., mają charakter podobny do świadczeń z tytułu podróży służbowej. Mianowicie nie są wynagrodzeniem za pracę, lecz mają charakter wyrównawczy (kompensacyjny) (por. s. 27).

Zatem Trybunał dał możliwość takiej wykładni, zgodnie z którą weryfikacji powinien podlegać kompensacyjny charakter spornych świadczeń.

W konsekwencji, mimo że praca nie odbywała się w podróży służbowej, należało rozważyć, czy sporne świadczenia są przychodem, czy jedynie kompensacją nakładów pracownika na pokrycie zwiększonych kosztów wyżywienia.

Tego rodzaju argumentację kreował też w niniejszej sprawie odwołujący płatnik składek wskazując, że sporne świadczenia miały charakter kompensacyjny w związku ze zwiększonymi kosztami wyżywienia ubezpieczonych, jakie są generowane przez wykonywanie pracy w podróży, a w szczególności w określonych warunkach socjalnych odbywania tych podróży.

Generalnie według płatnika, ze względu na warunki pracy w poruszającym się pociągu, nie byli oni w stanie zabezpieczyć sobie prowiantu (brak możliwości przechowywania i przygotowania posiłku) na cały, wydłużony w zakresie normy dobowej, dzień pracy, w związku z czym musieli kupować jedzenie na stacjach zwrotnych. Gdyby nie charakter wykonywanej pracy, ubezpieczeni nie byłiby zmuszeni do ponoszenia wyższych niż normalnie kosztów wyżywienia.

Sąd Okręgowy podkreślił, że odwołujący nie zauważa jednak, iż tak ukształtował sposób wynagradzania, że zwiększone wydatki ubezpieczonych na wyżywienie były już zrekompensowane, więc świadczenia w postaci zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych oraz diet zagranicznych, nie realizowały tego właśnie celu.

W realiach niniejszej sprawy, zasygnalizowany przez Trybunał Konstytucyjny problem braku ustawowych mechanizmów pozwalających wprost kompensować podwyższone koszty pracy – w zakresie wyżywienia, także pracowników wykonujących pracę tego rodzaju pracę co ubezpieczeni, faktycznie więc nie zaistniał.

Regulacjami zakładowymi, odwołujący przewidział bowiem inne niż sporne świadczenia składniki wynagrodzenia, mające charakter rekompensaty, wprost odnoszącej się do zwiększonych kosztów wyżywienia. Czyli wydatki żywieniowe były kompensowane innym świadczeniami, niż analizowane.

Zgodnie z załącznikiem nr 14 do ZUZP z 5 listopada 2004 r., pracownikom był wydawany posiłek regeneracyjno-wzmacniający, uzasadniony warunkami pracy. W przypadku kierowników pociągu posiłek był wydawany w okresie o 1 listopada do 31 marca każdego roku, w postaci jednego dania gorącego dziennie, wyłącznie w dniach wykonywania pracy. Odpłatność pracownika za posiłek regeneracyjno-wzmacniający wynosiła 40 % wartości posiłku.

W przypadku maszynistów, posiłek był wydawany przez cały rok.

W Układzie zastrzeżono, że przy braku możliwości wydawania posiłków w postaci dania gorącego, ze względów organizacyjnych lub ze względu na rodzaj wykonywanej pracy, pracodawca zapewniał korzystanie z posiłków w punktach gastronomicznych lub przyrządzanie posiłków przez pracownika we własnym zakresie z otrzymanych produktów.

Te regulacje obowiązywały do 31 października 2012 r. Przynajmniej część pracowników płatnika korzystała z tych świadczeń. Zresztą jest to bez znaczenia, czy korzystała. Istotnym jest, że pracodawca zapewniał częściowy zwrot kosztów wyżywienia, w przypadku kierowników pociągów, w postaci dopłaty 60 % wartości jednego dania w dniu roboczym, przez 5 miesięcy w skali roku (dla kierowników) lub cały rok (dla maszynistów).

Nadto Sąd Okręgowy zaznaczył, że oczywistym jest, że kompensata kosztów wyżywienia nie ma polegać na pokryciu całości kosztów wyżywienia dziennego pracownika, a na pokryciu zwiększonych kosztów, wynikających z określonych, wyjątkowych warunków pracy. Strony Układu Zbiorowego ustaliły taki, a nie inny – jako adekwatny – sposób kompensowania zwiększonych wydatków w przypadku kierowników pociągu i maszynistów.

Bez znaczenia jest więc okoliczność, że korzystanie z kompensaty było dobrowolne (Układ przewidywał możliwość rezygnacji z prawa do posiłku), że obejmowało część wartości posiłku, bądź przysługiwała ona przez część roku. Tak jej wartość określiły strony Układu.

Sytuacja zmieniła się od 1 listopada 2012 r., kiedy to w miejsce świadczenia w naturze, w części finansowanego przez pracownika, wprowadzono pieniężny składnik wynagrodzenia w postaci premii stałej, obejmującej niektóre dotychczasowe składniki wynagrodzenia, min. w postaci „posiłku regeneracyjno-wzmacniającego”.

W przypadku kierowników pociągu składnik ten przysługiwał co miesiąc, przez cały rok i wynosił stałą kwotę, pierwotnie 60,44 zł. Dla pracowników drużyn trakcyjnych ustalono premię stałą w wysokości 710,81 zł.

Skoro więc pracodawca wydawał pożywienie w naturze, a później wypłacał w miejsce tego składnika wynagrodzenia, świadczenie pieniężne w postaci premii stałej, to sporny ryczałt miał charakter inny, niż kompensujący zwiększone wydatki żywieniowe. Odwołujący nie wykazał zaś, aby pokrywał on inne koszty pracownika, czy jego nakłady finansowe ponoszone na rzecz pracodawcy.

W takiej sytuacji „zryczałtowane należności z tytułu podróży służbowych” oraz „diety zagraniczne”, powodowały dodatkowy przyrost w majątku pracownika. Były to realne przysporzenia, wypłacane co miesiąc w gotówce i jako takie nie podlegają wyłączeniu z oskładkowania na podstawie powołanych na wstępie przepisów.

Sąd Okręgowy podkreślił, że powyższa ocena została podzielona przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 22 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 617/20, w sprawie pomiędzy tym samym płatnikiem a organem rentowym, w analogicznym stanie faktycznym.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., Sąd I instancji orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

O kosztach procesu w punkcie II sentencji Sąd Okręgowy postanowił na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804), w brzmieniu obowiązującym do dnia 27 października 2016 r., zgodnie z § 2 rozporządzenia

Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2016 r., poz. 1667).

Jednocześnie Sąd Okręgowy zaznaczył, że przyznany zwrot kosztów obejmuje wynagrodzenie radcowskie według stawek minimalnych w sumie uwzględniającej odrębnie wartość przedmiotu sporu każdej ze spraw podlegającej łącznemu rozpoznaniu w ramach niniejszego postępowania (pismo pozwanego, k. 789-796 akt sąd.).

– R. B. (2), M. D. (1), M. D. (2) – § 2 pkt 3;

– G. C., R. B. (1), M. B. – § 2 pkt 4.

Apelację od wyroku Sądu I instancji wniosła odwołująca (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z. zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1. Naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a. art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, iż wypłacone Zainteresowanym świadczenia: zryczałtowane należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy określone w umowie o pracę oraz diety zagraniczne stanowiły przychód Zainteresowanych, od którego Odwołująca winna była odprowadzić stosowne składki na poczet ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, podczas gdy stan faktyczny przedmiotowej sprawy jednoznacznie przesądza, iż powyższe świadczenia nie stanowiły przychodu Zainteresowanych,

b. § 30 ust. 1 i 2 (odpowiednio § 31 ust. 1 i 2 Ukladu późniejszego - z 21 maja 2012 r.) Zakładowego Ukladu Zbiorowego Pracy dla (...) Sp. z o.o. z dnia 5 listopada 2011 r. w zw. z ust. 1 i 6 załącznika nr 14 do Zakładowego Ukladu Zbiorowego Pracy dla pracowników (...) Sp. z o.o. poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji przyjęcie, iż świadczenia wypłacone Zainteresowanym: zryczałtowane należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę, czy też diety zagraniczne nie przejawiały charakteru kompensacyjnego Zainteresowanym zwiększonych kosztów wyżywienia, do których ponoszenia byli zmuszeni przez wzgląd na charakterystykę wykonywanej pracy,

c. § 30 ust. 1 i 2 (odpowiednio § 31 ust. 1 i 2 Ukladu późniejszego - z 21 maja 2012 r.) Zakładowego Ukladu Zbiorowego Pracy dla pracowników (...) Sp. z o.o. z dnia 5 listopada 2011 r. w związku z § 1 i 4 ust. 1 pkt 1 Regulaminu premii stałej z dnia 1 listopada 2012 r. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że premia stała przejawiała kompensacyjny charakter, podczas gdy od tejże premii regulaminowej Odwołująca odprowadzała wszelkie należności publiczno-prawne, w tym składki na poczet ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego,

d. art. 77⁵ § 1 Kodeksu pracy, poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, iż cechą podróży służbowych jest ich incydentalność i sporadyczność, które to elementy nie wynikają z wykładni językowej przedmiotowej normy,

e. § 2 ust. 1 pkt 15 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy wypłacane Zainteresowanym świadczenia: zryczałtowane należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy określone w umowie o pracę oraz diety zagraniczne rekompensowały Zainteresowanym zwiększone koszty wyżywienia wynikające z charakteru wykonywanej pracy;

2. Naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj.:

- art. 233 § 1 w zw. z art. 227 Kodeksu postępowania cywilnego, poprzez dokonanie dowolnej oceny dowodów z dokumentów - protokołów przesłuchań ubezpieczonych: pana K. K., pana R. H., pani B. K., pana Z. G., pana J. K. oraz pana M. G., przedłożonych przez Odwołującą wraz z pismem z dnia 19 października 2022 r. i w konsekwencji uznanie, iż są nieprzydatne i zmierzają wyłącznie do wykazania faktów powszechnie znanych, podczas gdy przedmiotowe dowody wykazują fakty istotne dla rozstrzygnięcia, iż sporne świadczenia stanowiły

jedyny składnik rekompensujący pracownikom fakt odbywania podróży poza miejsce pracy wskazane w umowie o pracę, co w konsekwencji doprowadziło do nieprawidłowego ustalenia przez Sąd I Instancji, iż inne świadczenia - premia regulaminowa a uprzednio posiłki regeneracyjno- wzmacniające - przejawiają kompensacyjny charakter i skutkowało oddaleniem odwołań w całości;

3. rozstrzygnięcie co do kosztów, tj. naruszenie przepisu art. 98 § 1 i 3 Kodeksu postępowania cywilnego w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych w brzmieniu obowiązującym do dnia 17 października 2016 r. poprzez jego zastosowanie i w konsekwencji ustalenie wysokości kosztów zastępstwa procesowego w oparciu o wartość przedmiotu sporu zamiast zastosowania przepisu § 9 ust. 2 w zw. z § 20 rozporządzenia powyżej wskazanego rozporządzenia i zasądzenie na rzecz Organu rentowego kwoty 180,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Mając na uwadze powyższe zarzuty skarżący wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołań i orzeczenie, że wypłacone wszystkim Zainteresowanym świadczenia, tj. zryczałtowane należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę tudzież diety zagraniczne nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne,
- 2) zasądzenie na rzecz Odwołującej od Organu rentowego kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację odwołującego Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od odwołującego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w sprawie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z. okazała się zasadna jedynie w części dotyczącej zaskarżenia pkt II wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze, lecz nie co do zasady ponoszenia kosztów procesu jedynie co do wysokości zasądzonej przez Sąd I instancji kwoty, w pozostałym zakresie (co do merytorycznego rozstrzygnięcia dot. odwołania) apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu (tj. co do pkt I wyroku).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził w niniejszej sprawie postępowanie dowodowe w sposób staranny, nieuchybiający zasadzie swobodnej oceny dowodów wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. Zgromadzone w niniejszej sprawie dowody Sąd I instancji oceniał wszechstronnie, tj. wiarygodność i moc poszczególnych dowodów oceniona została w odniesieniu do całokształtu pozostałych dowodów. Sąd I instancji dokonał ustalenia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia w sprawie i Sąd Apelacyjny podstawę faktyczną wyroku w pełni podziela. Sąd Apelacyjny zaaprobował ustalenia i ocenę prawną Sądu Okręgowego.

Na wstępie zaznaczyć należy, że istota sporu w analizowanej sprawie sprowadzała się do rozstrzygnięcia czy prawidłowo organ rentowy stwierdził, że przychód R. B. (2), M. B., R. B. (1), G. C., M. D. (2) oraz M. D. (1) określony w części rozstrzygającej zaskarżonych decyzji, uzyskany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w (...) S.A. (...) Zakład w Z. w postaci wypłaconej przez pracodawcę „zryczałtowanej należności z tytułu wyjazdów służbowych poza miejsce wykonywania pracy, określone w umowie o pracę” i „dietaami zagranicznymi” stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne.

W ocenie Sądu Odwoławczego, wbrew zarzutom podniesionym w apelacji orzeczenie Sądu I instancji jest prawidłowe. Wyrokując w sprawie Sąd Okręgowy nie naruszył przepisów prawa materialnego, które miałyby wpływ na powyższe rozstrzygnięcie.

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2015, poz. 121) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1 (pracowników) stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem

ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Z kolei z treści art. 4 pkt 9 cyt. ustawy wynika, iż przychodem są przychody w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu m.in. zatrudnienia w ramach stosunku pracy.

W art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych ustawodawca określił, co należy rozumieć pod pojęciem przychodu ze stosunku pracy, tj.: za przychód uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Na podstawie art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w dniu 18 grudnia 1998 r. wydane zostało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

W § 1 tego rozporządzenia powtórzono, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągniany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, z zastrzeżeniem art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, czyli bez wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną oraz zasiłków.

Z kolei w § 2 tego rozporządzenia wskazano, które przychody nie stanowią podstawy wymiaru składek. W ten sposób zgodnie z § 2 pkt 15 podstawy wymiaru składek nie stanowią m.in.: diety i inne należności z tytułu podróży służbowej pracownika - do wysokości określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju, a zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 16 - część wynagrodzenia pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców w wysokości równoważności diety przysługującej z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju, za każdy dzień pobytu, określonej w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, z tym zastrzeżeniem, że tak ustalony miesięczny przychód tych osób stanowiący podstawę wymiaru składek nie może być niższy od kwoty przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W myśl art. 77⁵ § 1 k.p., pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową.

Mając powyższe na uwadze, zdaniem Sądu Apelacyjnego należało w przedmiotowej sprawie ocenić, czy w przypadku wyjazdów zainteresowanych mamy do czynienia z podróżą służbową zdefiniowaną w powyżej cytowanym art. 77⁵ § 1 k.p., gdyż odliczenie z podstawy wymiaru składek według § 2 ust. 1 pkt 15 cyt. rozporządzenia przychodu uzyskiwanego przez pracownika z tytułu podróży służbowych, jest możliwe tylko wtedy, gdy delegowanie pracownika ma cechy podróży służbowej, tzn. zjawiska wśród obowiązków pracownika okazjonalnego, w ramach pracowniczych powinności niezwykłego i nietypowego, stanowiącego pewien wyłom w zwykłym świadczeniu pracy.

W pierwszej kolejności zaznaczyć należy, że Sąd Okręgowy zasadnie uznał, że analizując przepis art. 77⁵ § 1 k.p. najważniejszy akcent kładzie się na wykazanie, że dana podróż służbowa miała incydentalny, tymczasowy i krótkotrwały charakter. Bada się czy pracownik, w ramach podróży służbowej, ma polecone do wykonania zadanie, które to w kompleksie jego obowiązków stanowi zjawisko nietypowe, okazjonalne, czy też wykonuje swoją pracę przez dłuższy czas w innym miejscu (nawet za granicą) wskazanym przez pracodawcę, niż zapisane w umowie o pracę lub innym dokumencie (vide wyroki Sądu Najwyższego: z 22 lutego 2008 r. I PK 208/07, z 3 grudnia 2009 r. II PK 138/09, z 4 marca 2009 r., II PK 210/08). Pracę w ramach delegacji (podróży służbowej) wyróżnia, bowiem sporadyczność i

przemijający czas trwania wysłania oraz wykonywanie konkretnie określonego zadania. W wyroku z dnia 8 listopada 2012 r., II UK 87/12 Sąd Najwyższy stwierdził, że o podróży służbowej można mówić jedynie w wypadku delegowania narzuconego pracownikowi, wobec czego zawarcie porozumienia, co do wykonywania określonej pracy w ramach delegowania prowadzi do okresowej zmiany ustalonego w umowie miejsca pracy. Wykonywaniem zadania służbowego w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. nie jest zatem wykonywanie pracy określonego rodzaju, wynikającej z charakteru zatrudnienia, gdyż ta nigdy nie jest incydentalna. Nie jest zatem podróżą służbową wykonywanie pracy (zadań) w różnych miejscowościach, gdy przedmiotem zobowiązania pracownika jest stałe wykonywanie pracy (zadań) w tych miejscowościach (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 lutego 2009 r., II PK 230/08).

Jednocześnie zwrócić uwagę należy, że w orzecznictwie jak i w doktrynie ugruntowana jest już zatem wykładnia powyższego przepisu, zgodnie, z którą wyjazdy służbowe poza siedzibę pracodawcy, aby mogły być traktowane, jako podróże służbowe powinny charakteryzować się między innymi incydentalnością w zakresie obowiązków pracowniczych. Kompleksowe omówienie tego problemu odnajdujemy w cytowanej przez Sąd I instancji (w uzasadnieniu) uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19.07.2008 r. II PZP 11/08, gdzie stwierdzono, że kierowca transportu międzynarodowego odbywający podróże w ramach wykonywania umówionej pracy i na określonym w umowie obszarze, jako miejsce świadczenia pracy, nie jest w podróży służbowej w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. Z uzasadnienia powołanej uchwały wynika, że pracownicy mobilni, których praca polega na stałym przemieszczaniu się, nie są w podróży służbowej a to z uwagi na to, iż wyjazdy te nie mają charakteru incydentalnego. Podróż służbowa natomiast jest zjawiskiem wyjątkowym, nietypowym, a więc nie może się mieścić w zakresie normalnych obowiązków pracowniczych.

W przedmiotowej sprawie co prawda mamy do czynienia oczywiście z innym stanem faktycznym niż w przywołanym uzasadnieniu ww. uchwały, albowiem zainteresowani nie są kierowcami w transporcie międzynarodowym lecz kierownikami pociągu, jednakże biorąc pod uwagę zakres obowiązków zainteresowanych, w ocenie Sądu Odwoławczego stwierdzić należy, że ww. orzeczenie na zasadzie analogi znajduje zastosowanie i w niniejszej sprawie. Sąd Apelacyjny podkreśla, że ustalony w sprawie zakres obowiązków zainteresowanych pozwala bowiem przyjąć, że należą oni do tzw. pracowników mobilnych, albowiem zakres obowiązków każdego z zainteresowanych uwzględnił to, że będzie on przemieszczał się z jednego miejsca na drugie w celu wykonania powierzonych mu zadań w ramach obowiązków pracowniczych.

Zatem dzieląc w całości powyższe poglądy, Sąd Odwoławczy doszedł do wniosku, że zasadnie Sąd Okręgowy uznał, iż wyjazdy ubezpieczonych R. B. (2), M. B., R. B. (1), G. C., M. D. (2) oraz M. D. (1) w spornych okresach nie miały charakteru podróży służbowej w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie doszło również do naruszenia przepisów postępowania art. 233 § 1 z zw. art. 227 k.p.c., bowiem Sąd I instancji słusznie stwierdził, że protokoły przesłuchań, przedłożone wraz z pismem płatnika z 19 października 2022 r. nie wnoszą nic do niniejszej sprawy, ponieważ nie dotyczą sytuacji osób wymienionych w zaskarżonych decyzjach albo zmierzają do wykazania faktów powszechnie znanych, takich jak ceny jedzenia w poszczególnych rodzajach sklepów. Tymczasem odwołujący powołując się na ten dowód, próbował niejako „narzucić” Sądowi własną ocenę dowodu, co w ocenie Sądu Apelacyjnego nie sposób zaakceptować.

Zaznaczyć raz jeszcze należy, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, w ocenie Sądu Apelacyjnego prowadzi do wniosku, że odbywanie podróży na terytorium Polski oraz na terytorium Niemiec poza miejsca pracy ściśle wskazane w pisemnych umowach ww. zainteresowanych należało do obowiązków immanentnie związanych z pracą wykonywaną przez te osoby na zajmowanych przez nich stanowiskach. Przy czym zwrócić uwagę należy, że podróże te stanowiły stały i normalny obowiązek, wynikający z zakresu czynności, celów i charakteru pracy zainteresowanych, tym samym nie sposób mówić o odbywaniu przez zainteresowanych podróży służbowych. Zainteresowani nie otrzymywali polecenia wyjazdu a ich obowiązki kształtowały się zgodnie z harmonogramem rozkładu jazdy pociągów. Ubezpieczeni byli zatrudnieni na stanowiskach kierownika pociągu i maszynisty pojazdu trakcyjnego. Ich normalny tok pracy polegał na tym, że stawiali się w tzw. gnieździe (miejscu oznaczonym w umowach o pracę jako miejsce pracy),

przygotowywali się do pracy, następnie przygotowywali pociąg do drogi i ruszali w trasę. Ich praca polegała następnie na przemieszczaniu się pociągiem, aż do momentu zjazdu do gniazda i wykonania czynności przygotowawczych przy zdawaniu składu. Proporcje związane z podziałem obowiązków na te „na miejscu” i „w trasie” były takie, że przemieszczanie się stanowiło istotę obowiązków kierownika pociągu i zajmowało zdecydowaną większość czasu każdego dnia pracy. Mając na uwadze powyższe zaznaczyć należy, że praca ubezpieczonych ze swojej istoty polegała więc na stałym przemieszczaniu się po szlaku, a zatem nie można przyjąć, by ich obowiązki w tym zakresie były incydentalne ani, że miejscem pracy faktycznie było wyłącznie tzw. gniazdo.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że z braku uzgodnienia czy odpowiedniego dostosowania miejsca pracy określonego w umowie o pracę do rzeczywistego miejsca pracy, nie wynika, że pracownik jest w podróży służbowej, tylko dlatego iż wykonuje pracę w miejscu innym niż określone w umowie o pracę. Punktem ciężkości jest więc to, czy pracownik ma do wykonania polecone zadanie w podróży służbowej (art. 77⁵ § 1 k.p.), która w kompleksie jego obowiązków stanowi zjawisko nietypowe, okazjonalne, czy też wykonuje pracę przez dłuższy czas (niekrótko) w innym miejscu (nawet za granicą), niż zapisane w umowie o pracę lub innym dokumencie. (por. Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 czerwca 2020 r. II UK 336/19).

Zdaniem Sądu Odwoławczego zgodzić się należy z Sądem I instancji, że skoro pracodawca wydawał zainteresowanym pożywienie w naturze, a później wypłacał w miejsce tego składnika wynagrodzenia, świadczenie pieniężne w postaci premii stałej, to sporny ryczałt miał charakter inny, niż kompensujący zwiększone wydatki żywieniowe. Z kolei odwołujący nie wykazał, aby pokrywał on inne koszty pracownika, czy jego nakłady finansowe ponoszone na rzecz pracodawcy. W takiej sytuacji w ocenie Sądu Apelacyjnego „zryczałtowane należności z tytułu podróży służbowych”, powodowały dodatkowy przyrost w majątku pracownika. Były to realne przysporzenia, wypłacane co miesiąc w gotówce i jako takie nie powinny podlegać wyłączeniu z oskładkowania na podstawie powołanych przepisów.

Reasumując, skoro bez wątplenia zainteresowani R. B. (2), M. B., R. B. (1), G. C., M. D. (2) oraz M. D. (1) nie odbywali podróży służbowej zgodnie z legalną definicją „podróży służbowej”, to w konsekwencji w ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji słusznie uznał, że przychód osiągnięty przez nich, szczegółowo określony w zaskarżonych decyzjach, stanowi podstawę wymiaru składek w myśl art. 18 ust. 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, a zatem Sąd I instancji słusznie uznał decyzje organu rentowego za prawidłowe i odpowiadające prawu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z. (pkt 2 wyroku).

Za bezzasadny należało uznać również zarzut naruszenia § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Sprawa o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne jest sprawą o prawo majątkowe. Pogląd ten jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że wartością przedmiotu zaskarżenia w sprawie o wysokość podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne równa jest różnica pomiędzy wysokością składki wskazywaną (zapłaconą) przez odwołującego i składką należną, ustaloną w zaskarżonej decyzji za sporny okres - art. 22 w związku z art. 398² § 1 k.p.c. (por. postanowienia z 17.04.2009 r., II UZ 12/09, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 301; z 26.01.2011 r., II UK 190/10, z 7.04.2010 r., I UZ 8/10, z 24.05.2012 r., II UZ 16/12, oraz z 7.11.2013 r. II UZ 59/13). Poglądy te odnoszą się do sytuacji, gdy istotą sporu jest wysokość składek wymierzonych od ustalonej przez organ rentowy podstawy ich wymiaru. W takim przypadku wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między wysokością składek zapłaconych a wysokością składek naliczonych przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Natomiast w przypadku, gdy przedmiotem sporu nie jest wysokość zobowiązania składkowego, ale wysokość samej podstawy wymiaru - wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między zadeklarowaną przez płatnika składek podstawą wymiaru składek a podstawą wymiaru należną według organu rentowego (por. np. postanowienia SN z 26.06.2012 r., II UK 312/11, z 8.11.2013 r., II UZ 61/13). W sprawach, w których sporna jest wysokość podstawy wymiaru składek wynagrodzenie pełnomocnika osoby ubezpieczonej czy też organu rentowego za

udział w postępowaniu przed sądem powszechnym, jest uzależnione od wartości przedmiotu sporu. Z tego względu przy obliczaniu kosztów zastępstwa procesowego fachowego pełnomocnika nie bierze się pod uwagę stawki określonej ryczałtowo na podstawie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, a stawkę przypisaną do określonego przedziału kwotowego, wskazanego w § 2 cyt. rozporządzenia, w którym mieści się różnica, o której mowa powyżej.

Orzeczenie o kosztach procesu podlegało zmianie. Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że Sąd Najwyższy w sprawie sygn. III UZ 22/23 rozpoznając zażalenie (...) sp. z o.o. (...) Zakładu w Z. (sygn. IV U 2518/16) wyjaśnił, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, iż w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, przedmiot sporu wyznaczany jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, od której wniesiono odwołanie do sądu, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego, określonego zakresem odwołania od decyzji organu rentowego do sądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2007 r., II UZ 30/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 54). Zaznaczył też, że w sprawie o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, wartość przedmiotu zaskarżenia równa jest różnicy pomiędzy wysokością składki wskazywaną (zapłaconą) przez odwołującego się a składką należną, ustaloną w zaskarżonej decyzji za sporny okres (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 lutego 2008 r., II UZ 49/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 162; z dnia 6 maja 2008 r., I PZ 6/08, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 232; z dnia 17 kwietnia 2009 r., II UZ 12/09, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 301; z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10, LEX nr 1620499; z dnia 26 stycznia 2011 r., II UK 190/10, LEX nr 786391; z dnia 24 maja 2012 r., II UZ 16/12, LEX nr 1222163; z dnia 7 listopada 2013 r., II UZ 59/13, LEX nr 1391553; z dnia 14 lutego 2014 r., III UK 77/12, LEX nr 1619107 oraz z dnia 27 lutego 2014 r., II UZ 77/13, LEX nr 1441274). Pogląd ten odnosi się jednak do sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek co prawda jest sporna, w odniesieniu do jakiegoś jej składnika (składników) lub jego wysokości, ale istotą sporu jest wysokość składek wymierzonych od ustalonej przez organ rentowy podstawy ich wymiaru.

Ponadto podkreślił, że w judykaturze Sądu Najwyższego ugruntował się pogląd, że w sprawach, w których przedmiotem sporu nie jest wysokość zobowiązania składkowego, ale wysokość samej podstawy wymiaru - wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między zadeklarowaną przez płatnika składek podstawą wymiaru składek a podstawą wymiaru określoną przez organ rentowy za sporny okres - art. 22 w związku z art. 398² § 1 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 czerwca 2012 r., II UK 312/11, LEX nr 1235842; z dnia 8 listopada 2013 r., II UZ 61/13, LEX nr 1396417; z dnia 5 maja 2016 r., II UZ 3/16, LEX nr 2052527; z dnia 24 listopada 2016 r., I UZ 41/16, LEX nr 2191449; z dnia 19 kwietnia 2017 r., I UZ 63/16, LEX nr 2309618; z dnia 10 października 2017 r., II UZ 59/17, LEX nr 2397614; z dnia 20 sierpnia 2020 r., III UZ 1/20, LEX nr 3054007). Oznacza to, że w niniejszym przypadku, w którym spór nie dotyczył wysokości zobowiązania składkowego, lecz bezpośrednio wysokości podstawy wymiaru składek, od której będą naliczane także świadczenia z ubezpieczeń społecznych, wartość przedmiotu zaskarżenia wyraża się różnicą między podstawą wymiaru składek przyjętą przez ubezpieczoną oraz płatnika składek a podstawą wymiaru składek określoną w decyzji organu rentowego, albo za okres 12 miesięcy, albo za okres sporny, jeżeli jest krótszy niż 12 miesięcy - art. 22 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 marca 2023 r., III UZ 36/22, LEX nr 3567199 i wskazane tam orzecznictwo).

Mając na uwadze powyższe zatem do wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia należało uwzględnić albo okres za 12 miesięcy, albo za okres sporny, jeżeli jest krótszy niż 12 miesięcy.

Zgodnie z § 2 Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 500 zł - 90 zł;
- 2) powyżej 500 zł do 1500 zł - 270 zł;
- 3) **powyżej 1500 zł do 5000 zł - 900 zł;**

4) **powyżej 5000 zł do 10 000 zł - 1800 zł;**

5) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł - 3600 zł;

6) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł - 5400 zł;

7) powyżej 200 000 zł do 2 000 000 zł - 10 800 zł;

8) powyżej 2 000 000 zł do 5 000 000 zł - 15 000 zł;

9) powyżej 5 000 000 zł - 25 000 zł.

Wartość przedmiotu sporu w odniesieniu do zainteresowanego R. B. (2) wynosi po zaokrągleniu 2855 zł (tj. 2854,77 zł), w odniesieniu do zainteresowanej M. B. wynosi po zaokrągleniu 3911 zł (tj. 3910,71 zł), w odniesieniu do zainteresowanego R. B. (1) wynosi po zaokrągleniu 4088 zł (tj. 4087,47 zł), w odniesieniu do zainteresowanego G. C. wynosi po zaokrągleniu 8597 zł (tj. 8596,44 zł), w odniesieniu do zainteresowanego M. D. (2) wynosi po zaokrągleniu 8668 zł (tj. 8667,63 zł), w odniesieniu do zainteresowanego M. D. (1) wynosi po zaokrągleniu 8702 zł (tj. 8701,72 zł) – przy uwzględnieniu 12 m-cy, a zatem należało zastosować w niniejszej sprawie § 2 pkt 3 i 4 cyt. Rozporządzenia.

Mając na uwadze powyższe na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. należało zmienić zaskarżony wyrok w punkcie II i zasądzić od (...) S.A. w W. (...) Zakład w Z. (wcześniej: (...) sp. z o.o. (...) Zakład w Z.) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 8100 zł (tj. 100 %: 900 zł + 900 zł + 900 zł + 1800 zł + 1800 zł + 1800 zł) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do zapłaty do dnia zapłaty - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 1 wyroku).

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł zgodnie z ogólną zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., w zw. z § 9 ust. 3,4 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, zasądzając od (...) S.A. (...) Zakład w Z. (dawniej: (...) sp. z o.o. (...) Zakład w Z.) - jako strony przegrywającej - na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 6075 zł tj. 75 % (675 zł + 675 zł + 675 zł + 1350 zł + 1350 zł + 1350 zł) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty – tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej (pkt 3 wyroku).

sędzia Marta Sawińska